

ZAPEWNIENIE PRAWORZĄDNOŚCI PODCZAS WERYFIKACJI WNIOSKÓW O POPEŁNIENIE AKTU TERRORYSTYCZNEGO

Adnotacja. Artykuł poświęcony jest badaniu oraz rozwiązywaniu problemów naukowych określających działania weryfikacyjne wniosków i informacji o popełnieniu aktu terrorystycznego. Zdefiniowane zostały problemy z którymi borykają się organy prowadzące postępowanie przygotowawcze w określaniu właściwości wspomnianego przestępstwa, na podstawie których sformułowane zostały wnioski naukowe o charakterze taktycznym i organizacyjnym.

Słowa kluczowe: weryfikacja, wnioski i informacje, przestępstwo, akt terrorystyczny, prokurator, śledczy, państwowy rejestr postępowań przygotowawczych.

GUARANTEEING THE LEGALITY VERIFICATION STATEMENTS AND REPORTS OF THE COMMISSION OF A TERRORIST ACT

Abstract. The article is devoted to research and solving scientific problems determining verification activities by the statements, reports of terrorism. The problems faced by the pre-trial investigation in determining the characteristics of said crime, formulated based on which scientifically based proposals tactical and organizational nature.

Keywords: test, statements and reports, criminal, terrorist act, prosecutor, investigator, Unified Register of pre-trial investigations

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ПЕРЕВІРКИ ЗАЯВ ТА ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ВЧИНЕННЯ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню та вирішенню наукових проблем визначення діяльності щодо перевірки за заявами, повідомленнями про вчинення терористичного акту. Визначено проблеми, з якими стикаються органи досудового розслідування при визначенні ознак вказаного злочину, на підставі чого сформульовано науково обґрунтовані пропозиції тактико-організаційного характеру.

Ключові слова: перевірка, заяви та повідомлення, кримінальне правопорушення, терористичний акт, прокурор, слідчий, Єдиний реєстр досудових розслідувань.

Організаційні аспекти забезпечення вирішення заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення у діяльності правоохоронних органів є одним із найбільш складних. Саме на цьому етапі створюються основи кримінального провадження, отримується значна частина доказів, збирання та фіксація яких супроводжується порушеннями закону і помилками слідчим та іншими уповноваженими суб'єктами. Вказані обставини в подальшому можуть звести нанівець усі зусилля з розслідування кримінальних правопорушень.

Зважаючи на те, що терористичні акти різняться великою кількістю способів їх вчинення та різноманітністю наслідків цих злочинів, це суттєво утруднює діяльність із

O. Khavalic
doktorant katedry
prawa i postępowania
karnego
Wschodnioeuropejskiego
Narodowego
Uniwersytetu im. Lesi
Ukrainki
(m. Łuck, Ukraina)

прийняття заяв та повідомлень про вказані кримінальні правопорушення, їх правильної кваліфікації, ускладнює закріплення слідової інформації. На сьогодні відсутні й науково розроблені чіткі типові програми дій слідчих та оперативних підрозділів в конкретних ситуаціях, які виникають при отриманні інформації про вчинення (загрозу вчинення) терористичного акту.

Проблема перевірки заяв та повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та використання її результатів у подальшому завжди становила науковий і особливо практичний інтерес. Питанням, пов'язаним з цією проблематикою, присвячено праці В.П. Бахіна, А.Я. Дубинського, В.С. Зеленецького, Л.М. Карнеєвої, Л.М. Лобойка, О.Р. Михайленка, М.М. Михеєнка, В.Т. Нора, В.М. Савицького, С.М. Стахівського, М.С. Строговича, В.М. Тертишника, М.Є. Шумила, С.А. Шейфера та ін.

Відтак, перед органами досудового розслідування та органами прокуратури постають нові проблеми процесуального та організаційно-практичного характеру щодо початку розслідування злочинів терористичного характеру, які вимагають ефективного вирішення в умовах реалізації норм нового кримінально-процесуального законодавства України.

Передумовою для початку досудового розслідування злочинів, передбачених статтею 258 Кримінального кодексу України («Терористичний акт») та інших злочинів терористичного характеру, є надходження до правоохоронного органу України заяви чи повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, яке містить фактичні дані, а саме безсумнівні відомості про застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створили небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяли значну майнову шкоду чи інші тяжкі наслідки, а також наявність погрози вчинення зазначених дій. Така інформація може надходити у вигляді заяви чи повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення з ознаками злочину терористичного характеру, як в усній формі, так і письмово.

Як свідчить практика розслідування вказаних злочинів, зазвичай, органи досудового розслідування стикаються з проблемами, які пов'язані: 1) зі складністю виявлення слідів, які вказують на причетність певних осіб до вчинення терористичного акту. Такі сліди можуть бути знищені пожежею, вибухом, в результаті паніки серед потерпілих, свідків, а в окремих випадках і учасниками слідчого огляду, які не звернули на них уваги і не дослідили їх належним чином; 2) зі складністю встановлення мети та мотиву підозрюваного у випадках, коли не було висунуто прямих погроз або якихось вимог до вчинення або після вчинення терористичного акту; 3) з об'єктивними складнощами в роботі зі свідками, що зумовлені як психологічним шоком, панікою, так і особливостями людського сприйняття; 4) зі створенням терористами несприятливого емоційного стану, що породжує багато чуток, викривлення інформації, домислів з боку свідків, рідше – з безпідставним визнанням провини деякими психічно неврівноваженими особами, які бажають привернути до себе увагу, чим заважають процесу розкриття злочину та кримінальному провадженню; 5) з протидією розслідуванню з боку терористів, від намагань перешкоджати кримінальному провадженню аж до погроз вчинити повторні терористичні акти у разі невиконання їх вимог.

Вказані складнощі необхідно враховувати слідчому під час планування початкового етапу розслідування терористичного акту, на них потрібно звертати особливу увагу прокурорам, які здійснюють прокурорський нагляд у вигляді процесуального керівництва. Адже слідчий залежно від інформації, якою володітиме про обставини вчиненого злочину, може корегувати план розслідування, відтак зменшити затрати часу, сил і засобів для досягнення мети, створити оптимальні умови для цього.

Поділяємо позицію П. І. Тарасова-Родіонова, який визначив такі умови планування: а) уміння орієнтуватися в обстановці злочину; б) правильно оцінити його юридичну природу і суспільно-політичне значення; в) оволодіння науковими методами і прийомами

розслідування; г) уміла побудова; ґ) облік і дослідження найбільш ймовірних версій [1, с. 20-22].

Потреба планування визначена нормативно. Так, відповідно до Інструкції з організації діяльності органів досудового розслідування МВС України слідчий планує свою роботу так, щоб забезпечити своєчасність виконання необхідних слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у всіх кримінальних провадженнях, в яких він проводить досудове розслідування. З цією метою він складає загальний календарний план-графік роботи в усіх кримінальних провадженнях, а також плани розслідування кожного кримінального провадження [2].

Основним у діяльності правоохоронних органів є оперативне реагування на вчинене правопорушення. Відповідно, оперативний черговий, отримавши заяву чи повідомлення про кримінальне правопорушення чи іншу подію від слідчого або іншої службової особи, зобов'язаний діяти згідно з Інструкцією з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, затвердженою наказом МВС України від 28 квітня 2009 р. № 1815 [3] та з Інструкцією з організації реагування органів внутрішніх справ на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, затвердженою наказом МВС України від 22 жовтня 2012 р. № 9404 [4]. Негайно зареєструвавши заяву чи повідомлення в ЖЄО, оперативний черговий повинен направити на місце події слідчо-оперативну групу чи оперативну групу, ужити всіх можливих заходів, щоб запобігти вчиненню кримінального правопорушення або припинити його, організувати негайні дії щодо встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила, у найкоротший строк.

Після офіційного прийняття та реєстрації заява (повідомлення) про кримінальне правопорушення передається керівнику органу досудового розслідування, який визначає слідчого (слідчих), що здійснюватиме досудове розслідування (пункт 1 ч. 2 ст. 39 КПК України), та процесуально оформляє доручення про проведення досудового розслідування [5].

Важливе значення для успішної реалізації завдань судочинства має нагляд прокурора (а прокурор відповідно до ч. 2 ст. 36 КПК України є процесуальним керівником слідчого), який здійснюється ним під час перевірки заяв та повідомлень про вчинення кримінального правопорушення. На початковому етапі кримінального провадження (після внесення інформації до ЄРДР) прокурор може давати обов'язкові для виконання вказівки з приводу кваліфікації кримінального правопорушення. Невиконання слідчим законних вказівок та доручень прокурора, наданих у встановленому КПК порядку, тягне передбачену законом відповідальність (ч. 4 ст. 40 КПК України), зокрема кримінальну (ст. 381-1 Кримінального кодексу України) [5].

Особливість правового регулювання діяльності прокурора під час перевірки заяв та повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення полягає в тому, що в якості правової бази прокурорського нагляду за застосуванням законодавства про права особи використовується не тільки КПК України, але й інші джерела права.

Одним з головних завдань прокурорської перевірки є встановлення повноти реєстрації та обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення. Йдеться про звірку даних, що містяться в облікових журналах, зокрема щодо отриманих відомостей про кримінальні факти, скарг громадян, обліку осіб, доставлених в органи внутрішніх справ, виявлених фактів смерті людини, виїздів слідчо-оперативних груп на місце події, обліку роботи експертів щодо виїзду на місце події, обліку роботи експертних служб тощо.

У разі наявності в матеріалах перевірки відомостей, що свідчать про відсутність події кримінального правопорушення або відсутність в діянні складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 258 КК України, уповноважена службова особа повинна скласти мотивований висновок, який затверджується відповідним керівником або

особою, яка виконує його обов'язки, з приєднанням інших документів (пояснень, рапортів, довідок тощо). Після цього матеріали «списуються» до підрозділу документального забезпечення в номенклатурну справу, про що робиться відповідна відмітка в ЖЄО і повідомляється прокурор.

Видається, що такі перевірки повинні носити регулярний, системний характер і передбачати виявлення не тільки порушень, а й причин, що їх породили, із вжиттям заходів щодо недопущення таких порушень в подальшому, що, безсумнівно, сприятиме забезпеченню прав учасників кримінального судочинства. З питань, що виникають у зв'язку з перевіркою прокурор вправі отримати пояснення відповідних посадових осіб, а також заявників та ін., витребувати документи та необхідну інформацію з установ, організацій, редакцій засобів масової інформації.

Прокурорський нагляд за законністю у вказаній категорії кримінальних правопорушень є важливою гарантією забезпечення прав громадян в кримінальному судочинстві. У його завдання входить попередження, виявлення, усунення порушень устанавленого законом порядку прийому, реєстрації, обліку та вирішення уповноваженими на те органами заяв та повідомлень про кримінальне правопорушення, відновлення порушених внаслідок недотримання цього порядку прав фізичних і юридичних осіб. При цьому прокурорський нагляд, як гарантія захисту прав, має безпосереднє завдання, як попередження порушень закону та прав заявника, так і відновлення вже порушених прав заявника, встановлення та надання заходів та засобів для їх відновлення. Сам захист прав заявника, як функція, означає активне втручання в процес реалізації заявником прав з боку прокурора з метою усунення негативних моментів, що ускладнюють або роблять неможливим здійснення ним своїх прав, а також їх відновлення у разі порушень, насамперед, з боку оперативних підрозділів та органів досудового розслідування.

Вважаємо, що поряд з цим прокурор повинен систематично узагальнювати практику з прийому, реєстрації, розгляду і вирішення первинних відомостей про кримінальні правопорушення терористичного характеру. Виявивши факти неправильного, безвідповідального відношення з боку посадових осіб до оформлення заяв та повідомлень або факти несвоєчасного або неправильного реагування на ці відомості, він зобов'язаний виносити відповідні подання, порушувати питання про відповідальність винних у створенні тяганини або в іншому порушенні закону, розгорнути широку роботу з профілактики, попередження злочинних діянь.

Отже, нагляд прокурора на етапі розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення терористичного характеру залишається важливим засобом запобігання порушенням законодавства працівниками оперативних підрозділів та органів досудового розслідування, а відтак – забезпечення належного рівня законності та ефективності досудового провадження. Будучи незалежним від відомчих впливів і не обмеженим у приводах перевірки законності діяльності піднаглядних органів, прокурорський нагляд вносить значний вклад у забезпечення прав громадян і вимог закону при прийомі, реєстрації, обліку та вирішенні заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС України від 09.08.2012 № 686. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1770-12>
2. Криміналістика / под ред. С. П. Митричева и П. И. Тарасова-Родионова. – М.: Госюриздат, 1952. – Ч. 2. – 175 с.
3. Інструкція з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, затверджена наказом МВС України від 28 квітня 2009 р. № 1815.

4. Інструкція з організації реагування органів внутрішніх справ на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, затвердженою наказом МВС України від 22 жовтня 2012 р. № 9404.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. – 2012. – 19 травня (№ 90–91).

GUARANTEEING THE LEGALITY VERIFICATION STATEMENTS AND REPORTS OF THE COMMISSION OF A TERRORIST ACT

O. CHAVALIC

Organizational aspects of providing solutions statements and reports on criminal offences in law enforcement is one of the most difficult. It is at this stage is to create the framework of criminal proceedings, purchased a significant portion of the evidence, collection and fixation of which is accompanied by violations of the law and mistakes of the investigator and other authorized entities. These circumstances in the future can negate all efforts to investigate criminal offences.

Despite the fact that terrorist acts are different in a lot of ways of occurrence and the diversity of effects of these crimes, it significantly complicates the activities with the adoption of statements and reports on these criminal offences, their correct qualification, hinders the assignment of trace information. There is no research and has developed a clear model of the programme of action of the investigative and operational units in specific situations that arise in obtaining information on the occurrence (threat to commit a terrorist act).

Issue verification statements and reports on committed criminal offences and the use of its results in future always imagined scientific and practical interest. Issues associated with these problems, dedicated to the works of V. P. Bahina, A. J. Dubinskogo, V. S. Zelenetskogo, L. M. Carneevoyi, L. M. Loboyko, A. G. Mikhailenko, N. M. Miheyenko, V. T. Nora, V. M. Savitskogo, S. M. Stahivskogo, M. S. Strogovicha, V. M. Tertishnika, M. Is. Shumyla, S. A. Schafera, and others.

Therefore, before the pre-trial investigation authorities and prosecutors, new challenges the procedural and institutional practical relative to the beginning of the investigation of crimes of a terrorist nature, which require effective solutions in the conditions of realization of norms of the new criminal procedure legislation of Ukraine.

Prerequisite for the start of pre-trial investigation of crimes under article 258 of the Criminal code of Ukraine ("Terrorist act") and other crimes of a terrorist nature, is going to the law enforcement Agency of Ukraine the statement or report on criminal offense committed, which contains the actual data, namely reliable information about the use of weapons, the perpetration of an explosion, arson or other actions that created a danger to the life or health of a person or has caused substantial property damage or other grave consequences, as well as the threat to commit such acts. Such information can come in the form of a statement or report on criminal offense committed for the crime of a terrorist nature, both orally and in writing.

As the practice of the investigation of these crimes, as a rule, the preliminary investigation bodies face problems that are related: 1) complexity identify signs that indicate the involvement of certain persons to commit a terrorist act. Such traces can be destroyed by fire, explosion, panic among victims, witnesses, and in some cases and participants of investigative examination, which did not pay attention to them and haven't researched them properly; 2) the complexity of establishing the purpose and motive of the suspect in cases where had made no direct threats or demands to or after the Commission of of a terrorist act; 3) with objective difficulties in the work with witnesses that are due to psychological shock, panic and peculiarities of human perception; 4) creating terrorists adverse emotional state that produces a lot of rumors, misrepresentation, speculation on the part of witnesses, at least – with groundless plea by some mentally unstable

people who want to attract attention to himself than hinder the process of solving the crime and criminal proceedings; 5) counter-investigation by terrorists from trying to interfere with criminal proceedings until threats to commit repeated acts of terrorism in the event of non-fulfillment of their demands.

These difficulties it is necessary to consider the investigator in planning the initial phase of the investigation of a terrorist act, they need to pay special attention to the prosecutors who exercise prosecutorial supervision in the form of procedural guidance. Because the investigator depending on the information that will have about the circumstances of the crime, can adjust the investigation plan, therefore, reduce the time, effort and money to achieve the goal, to create optimal conditions for this.

Share the position of P. I. Tarasov-Rodionov, who has identified such planning conditions: a) the ability to navigate in an environment of crime; b) to properly assess its legal nature and socio-political significance; C) mastering of scientific methods and techniques of investigation; d) skilled construction; d) the consideration and investigation of the most probable versions [1, p. 20-22].

Demand planning defined normative. So, according to the Instructions on organization of activity of bodies of preliminary investigation of the MIA of Ukraine, the investigator plans its work to ensure timely implementation of necessary investigative (search) actions and covert investigative (search) actions in all criminal proceedings in which he conducts pre-trial investigation. To this end, it is total calendar plan-schedule in all criminal trials, and plans investigation of every criminal proceeding [2].

The main activity of law enforcement bodies is a rapid response to the offence. Accordingly, duty officer, after receiving the statement or report on criminal offence or an event from the investigator or other official is required to act according to the Instructions for the operation of call centers of the bodies and divisions of internal Affairs of Ukraine, aimed at protecting the interests of society and state from illegal encroachments, approved by order of the Ministry of internal Affairs of Ukraine dated 28 April 2009 No. 1815 [3] and step through the reaction of bodies of internal Affairs on reports of criminal offenses, other offenses, emergencies, and other events approved by by order of the Ministry of internal Affairs of Ukraine dated October 22, 2012 No. 9404 [4]. Immediately after registering the statement or report in GA, duty officer should direct to a scene it is investigative-task force or task force, to take all possible measures to prevent the Commission of a criminal offence or to stop it, to arrange urgent action to establish the circumstances of the criminal offence and the person who committed it, in the shortest possible time.

After formal acceptance and registration statements (messages) about the criminal offense is transferred to the head of the body of pre-trial investigation, which defines the investigator (investigators) who will carry out pre-trial investigation (paragraph 1 of part 2 of article 39 of the CPC of Ukraine), and prepares procedural instructions on conducting pre-trial investigation [5].

Important for successful implementation of the tasks of the proceedings has the supervision of the public Prosecutor (the Prosecutor under part 2 of article 36 of the CPC of Ukraine is the head of the investigative procedure, which is performed during the verification statements and reports of the Commission of a criminal offence. At the initial stage of criminal proceedings (after entering the information in eRDR) the Prosecutor may give binding instructions about the qualifications of a criminal offense. The failure of the investigator's lawful instructions and orders of the Prosecutor, provided in accordance the code of criminal procedure order, shall entail responsibility under the law (part 4 of article 40 of the CPC of Ukraine), in particular, criminal (article 381-1 the Criminal code of Ukraine) [5].

Feature of legal regulation of the activities of the Prosecutor when checking statements and reports on committed criminal offences is that as the legal basis of prosecutorial supervision

over the implementation of legislation on human rights is not only the CPC but also other sources of law.

One of the main tasks of the Prosecutor's check is to establish the completeness of registration and accounting statements and reports on criminal offences. It is about the reconciliation of data contained in the accounting journals, in particular in respect of the information obtained about the criminal facts, complaints of citizens, registration of persons brought to the police, revealed facts of death, departures investigative groups on the scene, getting the experts to check out on the scene, recording the work of the expert services and the like.

In the case of materials test information showing the absence of evidence of a criminal offence, or the absence in the act of criminal offence under article 258 of the criminal code of Ukraine, the authorized officer shall be a reasoned opinion, which is approved by the relevant supervisor or the person fulfilling its duties, with the accession of other documents (explanations, reports, memos, etc). After that the material is "written off" in the documentary unit components in the item case, and the corresponding mark in GO and notified the Prosecutor.

It appears that such inspections must be regular, systematic, and should identify not only violations, but also the causes that gave birth to them with the adoption of measures to prevent such violations in the future, which undoubtedly will contribute to ensuring the rights of participants in criminal proceedings. On issues arising in connection with reviewing the Prosecutor has the right to get an explanation of the relevant officials, as well as applicants and others to require documents and information from institutions, organizations, mass media editorial staff.

Public Prosecutor's supervision of legality in this category of criminal offences is an important safeguard of the rights of citizens in criminal proceedings. Its tasks include the prevention, detection, elimination of violations of the Statute-established order of reception, registration, accounting and authorization by the authorized authorities of applications and reports about the criminal offense, restore as a result of non-compliance of this order, the rights of individuals and legal entities. While prosecutorial supervision, as a guarantee of protection of rights, has the immediate task of preventing violations of the law and the rights of the applicant, and a recovery has already violated the Complainant's rights, the establishment and provision of measures and means for their restoration. Himself the protection of the rights of the applicant, as a function, means active intervention in the process of implementation by the applicant of rights by the Prosecutor to eliminate the negative aspects that hinder or render impossible the exercise of their rights and their restoration in case of violations, especially from the operational divisions and bodies of a pretrial investigation.

We believe that along with this, the Prosecutor should systematically summarize the practice of reception, registration, consideration and resolution of primary information on criminal offences of a terrorist nature. Finding the facts wrong, irresponsible attitude of the officials to registration statements and reports or the facts of untimely or incorrect response to this information, he is obliged to make relevant representations, to bring the question of those responsible for creating red tape or other violation of the law, to deploy a wide prevention efforts, prevention of criminal acts.

Consequently, the supervision of the Prosecutor at the stage of consideration of statements and reports on criminal offences of a terrorist nature remains an important means of preventing violations of the law by employees of operational units and bodies of pre-trial investigation and, consequently, to ensure an adequate level of legitimacy and effectiveness of pre-production. Being independent from departmental influences and not limited in the case of check of legality of activity of the supervised agencies, public Prosecutor's supervision makes a significant contribution to ensuring the rights of citizens and the requirements of the act in admission, registration, accounting and settlement of statements and reports on criminal offences.

REFERENCES:

1. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС України від 09.08.2012 № 686. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1770-12>
2. Криміналістика / под ред. С. П. Митричева и П. И. Тарасова-Родионова. – М.: Госюриздат, 1952. – Ч. 2. – 175 с.
3. Інструкція з організації діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, затверджена наказом МВС України від 28 квітня 2009 р. № 1815.
4. Інструкція з організації реагування органів внутрішніх справ на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, затвердженою наказом МВС України від 22 жовтня 2012 р. № 9404.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. // *Голос України*. – 2012. – 19 травня (№ 90–91).